

MARNO JÁNOS

Faék az oldalasban

Vágjunk bele.
Vágjunk.
Gyengélkedni jöttünk a világra.
Tűnékenyen, mint a kámfor.
Világos, és ennek a világnak nincs párja.
Akkor belevágunk?
Reggel van, öt óra.
Egyedül vagyok kis szobámban.
Valaki átszaladt a fűvön.
És többé nem tudta fellelni.
És többé nem tudott felelni.
És többé nem volt mit tenni.

*Briliáns barátom, akit ez idáig
mindenütt csak a pályamester fiaként
aposztrofáltam, ám időközben,
vagyis az ő váratlan adventi
halála és a nyár beköszönte közti
időben megakadt a szemem egy tévé-
sorozat epizódján, a jelenetre
pontosan nem emlékszem, csak arra,
hogy el vagyok ragadtatva, és kapcsolom
másik csatornára a készüléket, hogy
visszkapcsolva megtudjam a sorozat
címét: Briliáns barátom; mondom, ekkor már
elhamvasztották a barátomat, kevéssel
utána Tandorit is elbúcsúztatta egy
államtitkár, mesélték, mert nekem több okból
sem sikerült ott lennem; Térey János viszont még élt;
egyelőre én is, amin eléggé csodálkozom;
csoda, hogy élek, csoda, hogy csurig
a Föld élőlényekkel, ezt megszokni nem is
nagyon lehet, megfélelkezni róla
azonban könnyű; csak olyankor a lélek
mintha még nehezebb volna; briliáns barátom
undorodott ettől az országtól, közép-
iskolánk utolsó évi tankönyveit,
füzeteinket, egyszóval iskolatászkánk tartalmát
az első nap délelőttjén a Dunába
ürítettük, és úgy terveztük, hogy másnap*

elbúznak innen Nyugat felé. A barátom szerette Krappot utánozni Beckett Utolsó tekkercséből, azt sísteregte jobb lengőbordáját markolászva:
„Hattározott hattársertést fogunk torkon döfni!” Másnap vonatra ültünk Piliscsabán, a Nyugatiból átbuszoztunk a Délibe, aztán elsétáltunk onnan a Kékgolyó utca és a Városmajor utca sarokkőlapjához, abonnan átláthattunk a Vérmezőre is. Jólesett ismételtetni ezt a billegő szófajt:
„Milyen alakok járkalhatnak ott a parkban?”
„Vérmező alakok!” Verítkezünk a nyár- végi hőségben, a barátom két kézzel fogta a jobb oldalát, és ömlött a könnye, leginkább azon röhögöttünk, hogy megint nem jutottunk ötről a hatra. Én megkönnyebbülten röhögtem ezen, ő bosszankodva, én úgy képzeltem, lenni mindenütt szar, ő biztosra vette, hogy csak ebben az országban meg a többi szocialistában rothad minden. A Briliáns barátnőmben ezt fordítva érzi a darázsderekú Lilu és az ormótilan testű, ám a (szellemi) nyomorból kitörni szándékozó Elena, vélhetően az Elena Ferrante álnéven író író nő alteregója. Más világ persze Nápoly nyomornegyede a múlt század ötvenes éveinek a végén, és megint más Piliscsabán vagy Dorogon a hatvanas évek közepe táján. No meg én nem is olvastam Ferrante könyvét, engem a Lilát alakító tünemény ríkatott meg többször a sorozatban, amellet, hogy szinte egyetlen szereplővel sem tudtam ellenszenvezni a nyolcpezódnyi eseményfolyamban. Lilu apjával, a cipésszel sem, amikor a kislányát hirtelen haragjában kibajítja az ablakon. A barátommal soha nem bántak így odabaza, ő magától, élvezetből ugrott le egy emeletes ház tetejéről dupla szaltóval. Lilu a filmben az oldalára zuhant, majd keltében a ruháját porolgatva csak annyit mondott:
„Nem is fájt!” Sokféle fájdalom bántja az élőlényeket a világon, de van néhány fajtája a kínnak is, ami nem nevezhető

*fájdalomnak, elszenvedői mégis ugranának ki
sokemeletnyi magas ablakból, csak
szabaduljanak meg a kintől. Nehéz
elgazodni a szavakon, a szavak közt, a szavakon túl.
A szavakon túl majd kiderül? Kisül?
Briliáns barátom másnap bevonult
a Lipótra, ahol egy fiatal pszichiáter nő
meghallgatta szűkszavú beszámolóját a kútba
esett emigrálásunkról, majd riadt
aggodalommal gondoskodott a barátom
egy éves szabadságolásáról, és szavát kérte,
hogy kéthetente meglátogatja őt egy-egy
órás beszélgetésre a Sárga Házban.
Szégyen, nem szégyen, magas labda, vagy magas
ablak: evett a sárga irigység a barátom
őrült sikere miatt; ő meg húzódozott
a rendszeres beszélgetések gondolatától,
miről pofázzon annak a nőnek?! Miért
kellett nekem öngyilkosságról locsognom,
árulta el a lipóti történet velejét,
amit csak abban az esetben követnék el,
ha biztosan soha nem szökbetnék ki
ebből a szeméterszágból. Fejből hordom itt
össze az akkori szavait, ezért nem
használok idézőjelet, az illető szavakat
azonban nem tekintem a sajátjaimnak sem.
Ha a Ferrante álnév, úgy itt az enyém is
idegen tőlem, a név pedig minden, s ha ez igaz,
akkor lehet bármelyik szavam hamis,
vagy legalább valótlan. A valóságban
fogy a levegő bennem, körülöttem,
fizikailag kezdem kapizsgálni,
mint jelent, kiterítetten, a világ
két dimenzióban, ezt kezdem még
csak, az időt már kimerítettem,
kiszárítottam az idő kútját,
hogy úgy mondjam. Sírok,
anyám helyett. A sír feltárva,
fenekén az anyám szűk medencecsontja,
valószínűtlen, hogy ott elfértünk volna
a húgommal kettesben; ő már
tizenegy éve elhamvasztva,
annak pedig már tizennyolc,
hogy a csikkekkel teli kristály
hamutartót a fejembe vágta*

*egy idegen lakásban a Várban.
Ez mind-mind két dimenzióban, mint a
Briliáns barátnőm a televízió
széles képernyősíkján, illúzió
a harmadik dimenzió, a nyugodt lélegzés
terméke, amint a ténylegességre gondolsz,
kapkodni fogsz a levegő után,
és a bent lévőit, ami ott ragadt,
nincs hova kifújnod, mivel a szabad
egyszerre mind foglalt lett,
beállt a forgalom, a dugó
magában lüktet, tágul és zsugorodik,
a palackban semmi, ami parázslík,
egy rúzsfoltnyi vákuum.*

*

*Ismerőseim közül páran végigolvasták
a Ferrante-regény folytatásait,
elismerőleg szóltak róla. – Ha annyira tetszett
a film, te miért nem olvasod el a
könyvet?, kérdezte egyike-másika,
Több okból, feleltem, például a Lilu
miatt, ilyen teremtést nem lehet
szavakba önteni, vagy legyenek szakmaibb:
szavakból kiönteni, továbbá, mert nem, nem
bírom faltól falig követni a szöveg-
folyamot, tíz-tizenkét szótag egy
sorban elmegy, az oldal nagyobbik
fele maradjon üres, az üresség
engem megnyugtat idegileg.
Volt idő, hogy kilenc szótagnál
soha nem mentem messzebb. Idén már
úszni se mentem, némi undorral
s még kisebb aggodalommal követtem
a serdülő Elena ormótilan alakját,
amint tolult befelé a tenger víz-
tömegébe, és azt azért mégse
tagadjam meg tőle, hogy a szívem
majd' megszakadt, amikor éjszaka, fél-
álmában meglepte őt az ágyban
álmai szerelmének a ripacs
apja, s ezzel vége is lett a nyaralásnak.
Briliáns barátommal mi egy tómenti
dombon felhágva neszeltük meg a*

tengert, úgy zúgott pontosan, egyszerre
mindketten ugyanazt láttuk odabent,
a szemgolyó mögött hullámozni,
anélkül, hogy beszédünk volna valami
hallucinogén rásegítő. A tó
ma is megvan, egybarmadára zsugorodva,
s az elvítelenedett partoldal tele-
lyuggatva tücsöklárvaodúval.
Lilu megvetne, amiért undorodom
tőlük. Az ő darázsdereka s egy cseppet
előbbre tolódott metszői egybe-
hangzanak a mezők, dombok és völgyek
nyáreste felzúgó kórusaival,
Lilu hálaéneke a nyomornegyeden túl,
de nem sokkal, a vasúti töltésnek háttal;
mígnem elkorosulva egy nap úgy
határoz: szerződést bont barátial,
családdal, nyomorral, vállalkozással,
és sok mindennel még alighanem,
nem tudom, nem olvastam a könyvet,
a sorozat folytatását meg nem
érem meg. A vers egyszer haladékként
eseng, máskor a beteljesülést
sürgeti mohó löktetéssel, vagy
azt képzelet. Ülök éjjel a falu
Egészségházában egy karosszékekben,
s írok valamit kézzel egy spirál-
füzetbe az asztalilámpa fénye
mellett. Az utcai lámpa fénye
beszüremlik a diófacsemete
lombján keresztül az ablaküvegen.
Karnyújtásnyira tőlem alszik a húgom.
Beteg. Akkor felbukkan a barátom
feje az ablakkeretben, ruganyos
lépte nyugalmat teremt a gyomor-
szájamban. Kisurranok a konyhába,
elébe, ne riadjanak fel az alvók.
Ott azután magunkra csukjuk az ajtót,
és cigarettázunk forró tea mellett.
Nem suttogunk, hallgatunk türelmesen,
visszafogottan, mint Nápoly színpadra
termett nyomornegyedében hallgat
a sötétség, ha béke van, átmenetileg.
Avval a töltéssel, mondanám halott
barátomnak, nem tudok betelni.
Szembéjam mögött ott az apád is, egy

nyugdíjazás előtt álló pályamester,
de ha a töltést megbontják, mert bővítik
a pályát még egy sínpárral, az öregednek
is a szolgálati házból mennie kell.
Elcsoszognia, tudtommal, a nővéredhez.
Nem fontos, csak jólesik hozzátennem,
a nővéred lehet nagyjából egykorú
a briliáns barátókkal. Mert ha Elena
valóban filmmása az álnevű Ferranténak,
akkor a jelző neki is dukál. Előre
szaladtam, mondanám, ha rossz lelkiismeretem
nem gáncsolná el már a gondolatomat:
„Hiszen két lépés elég, hogy kifulladás!”
A színpadon hallgatnék, mint egy fa.
Egy korai angol rémdrámában. Tanúja
volnék a darabnak és a sötétben
pénzért ücsörgő, ünneplőjébe bújt
közönségnek. Miért viszolygok ma már
ettől a gyakorlattól is? Az emberszag
tenné, édes barátom? Tandori nyomán:
Szép Ernő Emberszaga? Nem a dunai láb-
szagra gondolok, tanszereink hérakleitoszi
temetőjére, semmi modern vagy ösbűnre,
jóságra, gonoszságra, tudod, hogy ezek
a vaksi szememben mind a véletlen
műve. A véletlen azonban hol készül,
és miből, szünet nélkül? Színházat éppen
mi is csináltunk volna abban a lyukas évben,
ráértünk, és Pilis- (ma Klotild-)ligeten,
a vasúti aluljárótól úgy félszáz méterre
terpeszkedett egy hatalmas udvar-
kertben a Szakiskola; Renk úr (mért ne
téveszthetném) igazgatta, s egy fiatal
testnevelő tanár gondoskodott az
iskola kulturális programjairól. Erre
röppenhattünk rá egy kövér KISZ-titkár
haverunk segítségével, akit cserébe
be kellett vennünk a társulatba. Ő
verses, zenés irodalmi estekben
reménykedett, mi akkor olvastuk Beckett
Godot-ját, briliáns barátom a Vladimir
figurájában ismert magára, nekem maradt
az Estragon szerepe. Mármint ha nem fullad
kicsinyes botrányba társulásunk a fiatal
tornatanárral, s általa a direktor Renkkel,

akit emiatt egyikünk Renketeg Probléma
Merülhet Fel névvel ajándékozott meg,
mihelyst kívül kerültünk a Szakiskola vas-
kapuján. A botrány az iskola egyetlen
professzionális mikrofonjának a kölcsön-
vételéből következett be, nébány mondatot
akartunk szalagra rögzíteni a barátom
padlásterében, ám valahogy csúsztunk egy napot,
így a mikrofont csak két nap múlva csempésztük
vissza a színpad mögötti helyére. Abban
a pillanatban csapott le ránk a tornatanár.
És jelentette a dolgot a Renknek.
A Godot-ból, nem ezért, azóta többször
kiábrándultam. Beckettből mégsem, és a
barátom még kevésbé, mikor a rendőrök
rátörték a belülről gondosan bezárt ajtót, az
asztalán Beckett prózakötete hevert felüve,
a barátom teste a padlón. Az rendben,
hogy Godot úr ma mégsem tud eljönni, ám az
már visszásnak hat, hogy az absztrakt
tandráma, a szerző akaratából, a cirkuszt
párosítva az abszurdal, úgyszólván
negatív misztériumjátékként rögzült
az irodalomtörténet-írásban. Holott
a cirkuszi drámának hajaszála sem görbül
meg attól, ha elárulja a kérdezősködőknek,
hogy Godot-ja kit vagy mit takar, ki nem jön el
ma mégsem, hanem újra-látogatását
ismét egy nappal továbbhalasztja. Magam
(is) képtelen vagyok hinni a második
eljövételben. A kimenetelétől viszont
pokolian, irtózatosan félek.
(Gyászkendőlengetés TD-nek!)

*

S lehet még rosszabb, ha félelmem alaptalan.
Ha meghalni sem hal meg valóban
az ember, csak szimplán szétmegy.
Ahogy Lila is tehetette Ferrante
regényében: elért egy kort, mondjuk hatvan,
és úgy döntött, ideje feloszlani, mint
a kőd. Ugyan éppen Ferrante alakjai
tapinthatóan valóságosak, nála
egyetlen ködlovag nem tűnik fel, fel-

tűnése nem egyezne a korszellemmel.
Becketté igen. Nála a ködösítés
elvonatkoztat a tárgyi és elvonatkoztat
az alanyi valóságtól is, úgyhogy a Godot-ban
nincs kinek vagy minek feloszlania.
Társulatunk még a mikrofonbotrány
napján feloszlott, nem haveroltunk tovább
a KISZ-titkárral, hiába kedveltük meg
a természetét. Dorogra vonatoltunk, ott
élt a barátom barátnője, aki jóban volt
a művelődési ház népművelő szakon végzett,
pödrött bajuszú helyettes igazgatójával.
Fokosokat gyűjtött és legénymellényeket.
Dorogon a vasúti aluljáróban vágott mellbe
„tisztá erőből” a gondolat, hogy nem úszom meg
ezt a kurva életet megfulladás nélkül.
A bányásznegyed felé tartva ejtettük
útba a művelődési házat, nem sok
időnk veszett oda, a pödrött bajszos
legénynek hamar elege lett a két
anarchista művészetfelforgató
csirkefogóból, az államellenesség
titokban még imponálhatott is neki,
a Godot-ról olvasott ő is a Nagyvilágban.
Ott is a gyökértelenség! Nem elég a Beatles,
a kasztrált gombafej! Most itt ez az ízé,
ez a semmivalóság, Godot-ra várni!
Mégis, ki az isten az a Godot?! Ti tudjátok,
fiúk?! Na, menjetek haza, otthon majd
rájöttök! És mentünk, briliáns barátom
barátnőjéhez, a Liához, egy bányászcsaládi
otthonba, a szülők még dolgoztak, át-
mentünk ugyanabban a házban egy másik
lakásba, a tésztahúsú Edinához, nála
buliztunk az utolsó, Budapest felé
tartó vonat érkezéséig. Nem kockáztathattunk.
Nem tudtuk, miért nem, csak nem, azt tudtuk.
A Lia tavaly nyáron halt meg, állkapocs-
csontját kezdte ki először a rák, még
nem tudtam róla, úgy faggattam egy fuldoklás-
roham után e-mailben a barátomat
a halálról, hogy mit gondol, mi a halál
a halál végső soron, lebet-e valami köze
a Gertrude Stein Rózsa-füzéréhez.
Helyesbítenem kell az időrendet: a halál

mibenlétéről két évvel ezelőtt kérdeztem meg
a barátomat egy roham engesztelődése
közben, és a Lia betegsége akkor
kezdődött. Akkor kezdtek el vizsgálatokra
járni, egyben azonnal kezelésekre,
az áttét a tüdőben talán még nem jelent meg.
Válaszában a barátom nem szólt hozzá
a halálozáshoz. Helyette dicsérte
a svéd beteggondozást, a tapintatos
nyíltságot, és egy hatalmas pálmáról írt, meg egy
hatalmas akváriumról, mely ott állhatott
a pálma közelében, az onkológiai
váróteremben, mire előjött bennem
megint a kétdimenziós mindenség
képzete, az érzetétől valóban össze-
lapulva, mintha nyomorúságos betűkből
állnánk összepréselve mindössze,
és már a magzatgörbületünk is pusztá
mese, hasonlít az univerzumra,
mely a tudómmal együtt tágulva
egyszer csak görcsbe rándul,
és kigúvad a magzat szeme,
mint Goya korbadt térdű óriásáé
a nyelés előtt. Értem én, hogy sokakat
viszolyogtat a kétdimenziójúság
elmélete, mely valóban a kertek alatt
lopja be magát az életünkbe,
tudomásunkra hozva, amiben semmi újság,
hogy fabatkát sem ér lenni. Mire
réműlten tűbegynyivé zsugorodunk,
végszükségben gyulladt vénánkat
pubatolva s böködni vele. A vér-
vételt már nem érzük meg,
vénánk kiküszöbölve.

*

Velünk. Velőnk. Vélünk. Vélekedünk.
Velőködünk. Szakorvosom szerint bátran
engedjem el magam, mielőtt megfulladnék,
úgyis eszméletemet veszttem. Mogorva
ember, innen a spontán humora,
a levegőt ő is nyeldekli, de legyint
rá; panaszok nem nagyon érdeklik.
Tériszonyomra azért felcsillan a szeme:

*bátha a pusztuló tudó szédíti meg
egyensúlyérzékeket – székszisembe
a három dimenziót illetően inkább
mégsem avatom be. Az oldalamat
azonban minden alkalommal szóba hozom;
a barátomat ismerte, elmondom neki,
hogyan meghalt. És hogy ő is szenvedett
sokat az oldalával. Igen, hallottam
gyakran rólatok, szimbiózisban voltatok
egymással, hírlett. Mondja derűsen.
Meglep az intim szóhasználatával. Meghat
vele. Ilyen még nem fordult elő a nyolc
éve indult orvos és betegek viszonyunkban,
anyám a nagy tekintélyű körzeti orvos,
vagyis az ő apja mellett dolgozott több
évtizeden át körzeti védőnőként.
Most hát az anyám főnökének a fia
tartja a lelket a tudományban – a tudomány
helyett. Az oldalamról viszont, és a barátom
oldaláról, nincs mit mondania. Mondjam-e
csakazértis neki, hogy ki vagyok fordulva
magamból, amit az egészségügyi centrumban
egy kardiológusnak hiába magyaráztam,
hogy a legszörnyűbb kint az oldalamban
kifejlődött faék okozza évtizedek
óta. Az pusztíthatta el alattomban
az alveolusokat... Tisztelt uram, vágott közbe
az idős kardiológus, maga, azt hiszem,
túl sokat böngészi az internetes
oldalakat; esetleg azok fűrhatják a maga
oldalát, és a faék hozzá már csak a magyarázat.
De félre a tréfával, mondta, pontosan
hol érzi a fájdalmat? Ez pokoli kín,
főorvos úr, nyűszítettem, ez nem fájdalom.
A fájdalom csillapítható, a kínra,
tudtommal, nincs gyógyír. A kín, akár
leírva látom, akár kimondom magamban,
megjeleníti az érzést, míg a fájdalom
üresen, élettelenül hangzik. Beckettet
olvasni kínszenvedés, aztán a könyvet
becsukva jön a gyönyörérzés. Ferrante
magát a kint mintha nem ismerné,
a tévésorozat záró képsorai a kínos
fordulatokat s a kínos teljesülést
mutatják meg kellő aprólékosággal.
Ám a kín centrumában a darázsderékú*

*Lila egyedül marad. Az általa tervezett
cipő a ragadozó lábán csak vivőanyag,
nem az a nyers hússötétség, ami a fa-
éket, mintegy önkínzásból, magába nyeli.*

KÁNTOR PÉTER

A határon

*Nem lesz ott semmilyen jel,
se egy nagy fa, se egy kőkereszt,
se egy folyó, se egy híd,
se egy rozsdás vasúti sínpár,
nem lesz egy fekete kutya se,
vagy ha lesz is, egy fekete,
nem üzen neked semmit,
se ő, se a gazdája, egy
szőke, lófarkas fiatal lány,
aki pórázon vezeti,
és főként nem lesz egy tábla,
rajta felirattal, amiből tudnád,
hogyan odaértél, ott vagy,
úgyhogy lehet, hogy nem is
veszed észre, és továbbmész,
anélkül, hogy lelassítanál,
megtorpannál, megállnál,
körülnéznél, hogy valami
az eszedbe jutna, és a szemed
megtelne könnyel, a határon.*

ZÁVADA PÉTER

Iphigeneia továbblép

SZEREPEK EGY HANGRA

// A CSERESZNYEFA //

*A ház mögött a domb.
A domboldalban szőlő.
A szőlő mögött a napok felparcellázva.*

*Aztán a gyümölcsös, és végül az erdő.
Az erdő szélén cseresznye.
Rózsaszín, mint egy nyelv.*